

закладах. 2013. Вип. 28. С. 279–295. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2013_28_31

Карнаух Ірина – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська поезія 20–30 рр. ХХ століття.

Валентина Бануляк
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ПОЕТИЧНИЙ СИМВОЛІЗМ МИКОЛИ ВОРОНОГО

Українська література зламу століть позначена оригінальними новаціями. Поруч з реалістичними тенденціями співіснують романтизм і неоромантизм. Ліриці к. ХІХ – початку ХХ століття властивий пошук та експериментаторство. **Актуальність** нашого дослідження зумовлена потребою проаналізувати символістські пошуки М. Вороного, який черпав свої літературні традиції з європейських літератур.

У певні періоди в творчому доробку М. Вороного переважали різні модерністські тенденції – від романтизму до неоромантизму та символізму. Загалом його творчість, що тривала понад три десятиліття, різноманітна й неоднорідна за змістом і стилістикою, збагатила українську літературу й дала потужний імпульс новаторству молодих майстрів слова початку ХХ століття.

Символізм (фр. – знак, прикмета, ознака) – літературний напрям модернізму кінця ХІХ – початку ХХ ст., основною рисою якого є те, що конкретний художній образ перетворюється на багатозначний символ. Свою історію символізм розпочинає з 1880 р., коли у Франції

С. Малларме започаткував літературний салон, у якому брали участь молоді французькі поети.

Символізм як літературний напрям зароджується у Франції у II половині XIX століття і поширюється в інших європейських країнах. Символісти протиставили свої естетичні погляди на поезику реалізму, який, на їхню думку, перетворив мистецтво на просте відображення життя. Однак, конкретні й буденні предмети та явища не ігноруються ними цілком. Крізь них символісти бачили незвичайне, непізнаване, містичне. Саме таке мистецтво створює символ, який представники цього напрямку зробили основою своєї естетики й філософської думки.

Зміст символізму як модерністського напрямку визначає філософія двох світів: світ видимий, матеріальний, світ людського тіла (суспільне життя, соціальні проблеми, матеріальні клопоти) та світ духовний, ідеальний (вищі моральні, духовні цінності, ідеали, мистецькі пошуки), який вищий за матеріальний. Ці світи різнонаправлені, конфліктні, тому картина світу побудована на контрастах. У символістів звучать мотиви зневіри, прихований чи очевидний сум, безнадія, розпач.

Естетика символізму ставить мистецтво вище, ніж реальне життя. Головне покликання поета – прагнення до вищого світу, відчування й його осягнення.

Замість традиційного образу символісти намагалися виразити індивідуальний емоційний досвід за допомогою символізованої мови, зокрема символу, який стає головним серед усіх зображувальних засобів. Усі конкретні поняття вживаються як багатозначні символи, тому символістський текст багатоплановий. Символісти заглиблювалися у внутрішній світ, прагнучи розкрити таємницю людського «Я» за допомогою метафор й образів-символів. Розробляється поезика символічного зображення, тому всі предмети і явища природи є одночасно символами і мають подвійне значення. Важлива роль відводиться милозвучності тексту, дбайливо дібраним словам,

спроможним відтворити прихований внутрішній світ особистості.

У сфері художньої структури М. Вороний особливо підкреслював культивування поетичної форми, музикальність символістичного вірша, означену гаслом П. Верлена «Музика передусім!» Теоретичні узагальнення М. Вороного значною мірою базовані на досвіді його художньої практики як поета-символіста.

Сучасні дослідники вважають, що творчість Миколи Вороного – це перша декларація ідей і форм українського символізму. Сам автор стверджував: «Любов, краса і шукання правди (світла, знання, початку чи Бога) – це сфери символічної поезії, вона найкраще може про це оповісти».

Символісти «вбачали своє естетичне завдання у подоланні натуралізму та побутовізму, у заглибленні в таємні першооснови буття, не значень слова-образу, постійно повторюваних символів» [5, с. 22].

І. Дзюба зазначає, що «національний варіант символізму відрізняється від європейського та російського своєю філософською концептуальністю та естетичною визначеністю, у ньому менше містицизму та окультистичності й більше відгуків на життя, для нього не прийнятне символістське ігнорування всіх суспільно-політичних проблем, він не байдужий до ідеї національного визволення» [4, с. 155].

Головне призначення митця-символіста – осягнення вищого таємничого світу мрій та ідеалів. М. Вороний вважає, що душа поета шукає віради й забуття:

*Душа бажає скинуть пуга,
Що в їх здавна вона закута...
Бажає ширшого простору –
схопитися й злетіти вгору* [1, с. 176–178].

У питаннях культу краси, М. Вороному була близька романтична теорія Шеллінга, для якого естетика – вершина усіх філософських вчень, всеохоплююча цінність,

найвищий щабель розвитку духовного абсолюту. Прикметно, що М. Вороний не приховував тих суперечливих впливів, які виховували його характер. У світогляді поета дивовижне поєднання двох (матеріалістичного й ідеалістичного) начал.

Образи сонця, моря, дощу та ночі розвиваються у фарватері загальнопоетичної семантики. Сонце уособлює найшляхетніші поривання закоханої душі, тому його проміння – це золотий дощ, щаслива усмішка, надія. У М. Вороного поряд із сонцем – ніч, темрява, туман, дощ. Усміх сонця з неба, іскристе море і ніч, туман – це полярні точки зору, що формують винятково напружену поетичну сферу, у рамках якої віддзеркалюється трагедія кохання:

*Ніч безока над містом стоїть,
Візники... пішоходи... майдан...
Дрібно сіється дощ, хлюпотить;
Світло гасне і знов миготить
Крізь туман [2, с. 127].*

Своєрідним є смислове навантаження образу хмар. А. Гуляк вважає, що це «не звичайний атрибут пейзажних замальовок, а вияв розпливчатої мінливої форми, подібної до найпотемнішої мрії закоханого героя» [5, с. 156].

Аналогічний сенс поет вкладає в образ відкритого моря, грайливої хвилі, стрімкої скелі. Майже в цей час молодший сучасник М. Вороного О. Олесь у персоніфікованому образі хвилі з одноіменного вірша показує кокетливу жінку, для якої кохання – це розвага.

Цикл «Мандрівні елегії» є показовою ілюстрацією формування символістського дискурсу поезії М. Вороного у процесі поглибленого розвитку романтичних тенденцій, набуття ними нової художньої якості. Романтичні мотиви мандрів, лихої долі прагнення ліричного суб'єкта залишити край, що завдавав йому «жалю, зневаги і одчаю», підсилюється акцентуванням трансцендентної детермінованості буття суб'єкта вислову, підкорення «силі невідомій», мотивами втраченого пошуку, настроєм

трагічної самотності, катастрофізму, структурно-семантичними характеристиками, співмірними з поетичним дискурсом символізму.

Символістичну означеність поезії М. Вороного розкриває інтерпретація теми міста. Емоційна виразність, настроєва амбівалентність урбаністичного мотиву підкреслюється епіграфом до циклу «Співи старого міста», взятим з твору поета-романтика Альфреда де Віньї.

Властивий символізму трагізм недосяжності ідеалу розкривається в інтерпретації інтимно-психологічної теми, репрезентованій ліричним циклом «За брамою раю». Внутрішній сюжет, трагічна тональність художнього вирішення теми кохання виявляють перегук поетичного циклу М. Вороного з ліричною драмою «Зів'яле листя» І. Франка. Основу ліричного сюжету формує мотив втраченого раю, конкретизований мотивом зради. Трагізм руйнації почуття, означений символікою втраченого раю, набуває узагальненого виміру трагічного світовідчуття символізму, загостреного сприйняття екзистенційної суперечності між ідеалом та дійсністю.

Отже, у ході нашого дослідження було проаналізовано символістські пошуки М. Воронного, який черпав свої літературні традиції з європейських літератур. На думку Миколи Вороного основне призначення митця-символіста – осягнення вищого таємничого світу мрій та ідеалів.

Література

1. Вороний М. Іванови Франкови : (відповідь на його посланіє). 1903. Т. 21. С. 176–178.
2. Вороний М. Твори. Київ : Дніпро, 1989. 687 с.
3. Гуляк А., Кейда Ф. Необорима сила любові (інтимна лірика Миколи Вороного) // Київська старовина. 2005. № 1. 152–161.
4. Дзюба І. Поезія // Історія української літератури ХХ століття : У 2 кн. Київ, 1994. Кн. 1. С. 155.

5. Яценко Т. Творчість Миколи Вороного – перша декларація ідей і форм українського символізму // Українська мова і література в школі. 2005. № 5. С 22–26.

Бануляк Валентина – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська література кінця XIX–початку XX століття.

Єлизавета Вишнева
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Поляруш Н. С.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ ЗБІРКИ «ПОМСТА» ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА

Творча постать Леоніда Мосендза (1897–1948) – прозаїка, поета, літературознавця, вченого-хіміка, політичного діяча – мало досліджена в сучасному літературознавстві. Спорадичні публікації, в яких розглядається його прозова і поетична спадщина, не відображають загальної картини, не дають можливості побачити й оцінити його літературний доробок системно, панорамно.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності визначення місця Мосендзової творчості в українському літературному процесі XX століття, у потребі пізнання особливостей, основних рис його малої художньої прози і, таким чином, у доповненні об'єктивної та цілісної картини цього процесу.

Мета статті – осягнення й осмислення художнього світу збірки малої прози Леоніда Мосендза «Відплата» в контексті загальної панорами українського літературного процесу.